

El comiat que no s'esdevingué

La vila no està preparada per a aquest dia. Jo tampoc. Entre la foscor, observo l'institut des de l'exterior de les altes muralles. Allà dalt, tot sembla com sempre. Però, allà baix, on em trobo, res no és com sempre: les distàncies han augmentat i la pujada fins a l'institut sembla més feixuga que mai. Després d'un fort sospir, començo a caminar. La nit encara és present i hi ha alguns alumnes per saludar mentre travesso la tanca i entro al recinte. I llavors apareix aquell somriure i aquell bon dia. Però per dintre no somric i visc per primer cop què és la falsedat: sé que he pres la decisió correcta. Entro a l'institut i altres alumnes esperen asseguts que surti del seu despatx el professor més matiner de tot l'institut. Més somriures i més salutacions. Entro a la consergeria i engego les màquines per últim cop. Apareixen llavors les dones de la neteja, em saluden i em pregunten com estic i per què no vaig venir a treballar ahir. Menteixo dos cops: els dic que em trobava malament i que ja estic molt bé. Elles s'acomiaden fins a la tarda. No sé si les tornaré a veure.

Sé que avui serà el comiat, però no sé fins quan el podré resistir i només la idea d'haver de dir adéu a tot això em posa la pell de gallina. Penso llavors com ho puc fer per dir adéu als alumnes i als professors. Una cosa sí que tinc clara des del començament: vull dir adéu a tothom. No seria vàlid un adéu a mitges i, evidentment, tampoc faré el que han fet molt professors i professores que han coincidit amb mi, ja sigui fent substitucions d'un mes o d'un any. He viscut massa cops com marxen l'últim dia sense dir res i sense ni tan sols tornar les claus. Quan llavors pregunto a l'endemà on és el professor o la professora en qüestió i em responen que ja ha marxat, se'm gela la sang. No entenc com algú pot marxar sense dir res. Com pot estar tot un any, per exemple, i no dir adéu als companys de feina ni tampoc als seus alumnes. Ho he viscut massa cops. Potser és la diferència entre fer una feina amb el cor, amb ganes i entregant tot el que algú és capaç de donar a cada minut, i fer-la senzillament per obligació. Tinc clar que el comiat cal fer-lo arribar a tanta gent com sigui possible. Cal esbrinar com. Es pot convertir en un suïcidi si no es fa amb seny, bona voluntat i molt de sentiment. Mentre faig tombs a aquella situació a què em veuré abocat en pocs minuts m'adono que és l'hora d'anar a esperar els autocars que arriben dels pobles de la comarca. Comprovo, com cada dia, que porto les claus, agafo l'abric i tanco la

consergeria. Em dirigeixo a la porta d'entrada dels alumnes, l'obro des de dintre i la torno a tancar des de fora. Travesso el pati i obro la primera de les dues reixes. I després la segona. Allà, el temps sembla que no passa. El fred és realment intens i el paisatge ajuda a tenir una sensació de soledat incomparable aquest matí. Normalment, la família de muntanyes m'ajuden a no sentir-me sol. Avui és impossible pal·liar aquesta sensació: més de cinc-centes ànimes m'esperen allà dintre o, més aviat, no esperen que els hi digui adéu. Avui vaig abrigat amb la bufanda, els guants i la gorra. No me n'he oblidat, però tampoc m'ajuden a fer-me passar la fredor que m'arriba fins al moll de l'os. Només em resta esperar. Amb l'ajuda de tants amics i companys que trobaré allà dintre, estic segur que tot sortirà bé. N'estic segur perquè una cosa feta amb el cor no pot sortir malament, encara que sigui un trist comiat no esperat. I la sensació de soledat és de ben segur una sensació enganyosa: no estaré sol. Recordo llavors imatges de tota la meva estada a l'institut. Imatges d'alumnes molt més joves que ara, quasi irrecognoscibles; imatges de professors que ja no hi són i a qui ja no podré dir adéu; imatges de tot allò que he fet en aquell institut, meitat jove en la part nova, meitat vell en l'antiga; imatges de les suades que he agafat amb el secretari traslladant mobles amunt i avall, deixant a punt les classes o els departaments dels professors; imatges de tots els rètols que he col·locat a l'entrada de tots i cadascun dels habitacles perforant potser, qui sap, quasi dos centenars de forats; imatges, creia, ja oblidades en la memòria m'afloren com en un somni. Però m'adono d'una dada curiosa: estic despert mentre espero, recolzat de costat en aquella tanca metàl·lica observant el llarg carrer, que aparegui el primer autocar.

El soroll característic del primer autocar el delata. Giro el cap i allà apareix el primer vell autocar que ve del nord. Ve amb velocitat i s'atura amb una forta frenada. S'obre la porta de davant i baixa la primera noia, la Marta, com de costum. Està mig adormida i li dedico un agradable bon dia. És una noia lleugerament tímida i la conec molt bé. No només ha baixat sempre la primera d'aquell autocar, cada dia, setmana rere setmana, durant aquells cinc anys, sinó que després, com amb la majoria dels alumnes, hi tinc un tracte continuat dia rere dia en moments de tranquil·litat, però també de nerviosisme a flor de pell; en moments agradables i en moments durs. En aquest mateix instant recordo el dia que la Marta s'enganxà el dit a la porta de la classe i baixà a consergeria a demanar ajuda.

Li vaig agafar suaument la mà i la vaig observar atentament. Ella estava plorant, espantada, i les llàgrimes li regalimaven galtes avall, però li vaig contagiar tota la calma que es podia contagiar en aquells moments. Sabia que havia de fer molt de mal aquella ferida, però també sabia que no era res greu. La vaig agafar delicadament pel braç i la vaig acompanyar fins a l'entrada de la sala de professors, un lloc vetat als alumnes, on hi havia un sofà i dues butaques. Li vaig dir a la Marta que s'estirés al sofà amb les cames amunt i li vaig continuar parlant amb un to suau fent-li veure que no passava res. Al moment començaren a arribar professors i es féu un cercle de gent al voltant que intentava esbrinar què passava. El soroll que ells feien no ajudava la Marta, sinó que més aviat ajudava a la confusió i el nerviosisme. Vaig explicar a la cap d'estudis què havia passat, em vaig atansar a la Marta i li vaig dir a cau d'orella que ara la portarien al centre mèdic a curar-la. Jo sabia molt bé l'efecte tranquil·litzador que això feia o, si més no, la bona intenció que manifestava en fer-ho, mentre ella continuava plorant. Tot allò em ve a la memòria mentre continuen baixant els alumnes i mentre segueixo saludant, avui de forma automàtica i inconscient. Alguns d'ells responen, altres no. La majoria entren al recinte escolar amb la mateixa cara de son amb què s'han aixecat a casa: no costa gaire d'endevinar quina cara fan molts d'ells quan s'aixequen a la seva habitació. Però n'hi ha alguns que em retornen la salutació acompanyada d'una primerenca rialla. I això és una cosa que realment agraeixo, avui més que mai.

Sis autocars més tard, ja he passat llista mentalment i sé que no en resta cap. Tot va molt bé fins ara i no hi ha cap contratemps important, ja que falten cinc minuts per a les nou. Tanco les dues reixes exteriors i mentre travesso el pati m'adono que l'aglomeració d'alumnes no és encara exagerada. Em dirigeixo cap a l'entrada dels alumnes, fico la clau al pany i l'obro. Deixo la porta oberta i el brollador de gent comença a rajiar amb força. Em dirigeixo ràpidament passadís endins per no quedar atrapat pel seu corrent. Obro la consergeria i ja hi ha dues professores esperant per fer fotocòpies. Encenc els llums i les atenc. També m'adreço als alumnes que van arribant a la finestreta a buscar les claus de les classes o a fer fotocòpies urgents. Sempre són urgents. Quan acabo són les nou i deu minuts i la cosa s'ha calmat. Sembla que els alumnes i els professors ja són a les classes corresponents. Amb tota la serenitat que puc m'adreço a les administratives que són a

l'altra banda del passadís i els dic que vigilin la consergeria, perquè he de deixar-la per fer quelcom important. Després, em dirigeixo cap al despatx del secretari, entro i tanco la porta. Uns minuts després, la porta s'obre i surto. A través de l'obertura de la porta, s'observa la cara amarga del secretari i la tristor als seus ulls. Baixa el cap mentre sembla que es pregunta com pot passar això o per què. Les meves explicacions no haurien estat prou convincents encara que hagués romàs quinze dies i quinze nits expressant-les despatx rere despatx. Evidentment, uns minuts són tan importants com insuficients, com jo molt bé ja sé. Però és l'únic que tinc i l'únic que puc oferir. Després de passar pel despatx del director, acabo al despatx de la cap d'estudis i del coordinador pedagògic. La conversa és curta però intensa. Acabo amb una mena de prec on em disculpo per no poder predir què pot passar aquest matí. També els explico què tinc pensat fer: entraré classe per classe, començant pels alumnes de batxillerat, i després em dirigiré als alumnes de secundària en ordre descendent en cursos, llevat dels casos en què els d'una mateixa classe estiguin dividits per fer assignatures diferents. I arribaré fins on el meu cor aguanti. El que ningú sap llavors és la resposta dels alumnes. Ni l'endeví més atrevit hauria fet cap predicció de la reacció dels alumnes, sobretot dels de quinze i setze anys, en plena adolescència. Ningú sap què passarà dintre de cada classe, classe rere classe. Ningú sap la reacció que pot tenir l'institut davant aquell acte d'amor que vindrà després. I ningú ho sap perquè mai ningú ho ha fet abans.

M'adreço cap a l'aula 9, sospiro fortament i obro la porta. Allà, escrivint a la pissarra, hi ha una de les professores de català, que s'apropa a mi.

—Diguis, Joan.

—Mira, voldria demanar-te un favor. És el favor més gran que mai t'he demanat: deu minuts de la teva classe, potser més.

—D'acord.

—Voldria dir-te també que probablement et desmuntaré la classe i que potser no podràs tornar a recuperar-la.

—Tranquil, passa.

No em sorprèn la confiança que m'atorga la professora sense més explicacions i sense pensar-m'ho dos cops entro a la classe. M'apropo a la taula de la professora, deixo

unes fotocòpies que he fet abans i em situo davant la pissarra. Repasso tota la classe amb la mirada, des de l'esquerra fins a la dreta, no hi ha les finestres que donen a l'exterior. Allà, davant meu, trenta-un alumnes asseguts fixen les mirades en mi, esgotat, nerviós i amb les mans tremoloses. Amb un to de veu dèbil, però ferm, entono el meu missatge:

—Hola, bon dia. Us vull demanar un petit favor. M'agradaria que deixéssiu el que estigueu fent, segur que la professora us ho perdonarà..., i que seguéssiu, bé, mirant endavant, amb el màxim de silenci possible. Gràcies —després d'uns llargs segons, continuo—. Mireu, hi ha coses que no es poden expressar amb paraules, i per això s'han inventat la poesia, la música, les altres arts. Ara us recitaré un poema per intentar expressar-vos el que sento. És un poema de Robert Graves que es titula *Botí*. Crec que transmet molt bé el sentiment que tinc ara mateix. És una traducció en català de l'original en anglès.

Recito el poema: catorze versos que parlen de l'amor i del desamor i del record que aquest provoca en l'ànima, contraposant-lo al botí de la guerra. Mentre aquest últim te'l pots emportar a casa, el botí de l'amor (els cabells, les cartes i el retrat) no es pot ni destruir ni guardar a la caixa forta, ja que és capaç de fondre l'acer i perseguir-te la resta de la teva vida. Els alumnes em miren amb cara de sorpresos i d'incomprensió absoluta. Després afegeixo:

—Mireu: hi ha molts cabells, moltes fotografies, les vostres, i sobretot els noms. Els vostres noms se m'han quedat gravats a la ment i molts d'ells els recordaré mentre visqui. No ho puc evitar. Quan parlo amb qualsevol de vosaltres no en tinc prou de recordar el nom, sinó que em vénen al cap immediatament el primer cognom i el segon, tot d'una tirada. És una cosa que em supera. Bé, per expressar encara millor el que sento, us explicaré ara una anècdota que em va passar un dia aquí a l'institut: estava fent guàrdia al costat de la porta d'entrada dels professors i de les visites, recolzat a la paret com normalment em poso, de forma que pogués veure la petita porta sota l'escala per on sortiu per anar a gimnàstica, però per on no pot sortir cap altre alumne per evitar que s'escapi. En aquell moment, una mare volia entrar per la porta dels professors i la vaig deixar entrar. «Hola», em digué. «Bon dia», li vaig contestar. «Venia a buscar la meva filla perquè hem de marxar», afegí. «Ah!, molt bé, ja ho sap ella que ha de baixar?». «Sí», em respongué. Llavors, se situà al meu costat esquerre de forma que continuàrem parlant, però sense mirar-nos pràcticament a

la cara. Els dos amb l'esquena contra la paret. Jo pensava en aquells moments qui dimoni era la seva filla. I continuava fent toms a la memòria buscant més dades. Llavors, vaig afegir: «Crec que ja sé qui és la seva filla». I ella contestà: «Mira, Joan, tu coneixes la meva filla millor que jo». «Què vol dir», li vaig respondre. Era una situació estranya aquella: parlava amb una mare que em deia que coneixia la seva filla millor que ella i sense mirar-nos a la cara. Allà érem, un al costat de l'altre. I jo, mentrestant, continuava fent toms dintre el meu cervell. Llavors, ella continuà: «Mira, Joan, tu saps amb qui va, tu saps on, tu saps quan, tu saps si s'ho ha passat bé el cap de setmana i on ha anat i, el més important de tot, passa més temps aquí que a casa, així que, Joan, tu coneixes la meva filla millor que jo». Sense donar-me temps a afegir res més, aparegué la noia amb la seva motxilla i somrigué. En aquell mateix instant vaig pensar que aquella dona tenia tota la raó del món: sabia amb qui sortia, sabia on acostumava a anar i quan, i sabia on havia estat aquell cap de setmana i com s'ho havia passat. Ens diguérem adéu, els vaig obrir la porta i sortiren.

Doncs aquella mare, sense saber-ho, havia fet una definició immillorable de quina és la meva feina. La meva feina no consisteix a servir els professors, ni a obrir i tancar portes ni a fer fotocòpies. La meva feina, i parlo de la meva, no dels altres conserges, sinó de mi, consisteix en les relacions humanes i, concretament, les relacions humanes amb vosaltres, els alumnes, perquè vosaltres sou el més important que hi ha en aquest institut i no permeteu que ningú us digui el contrari. Suposo que això sona a comiat, oi?

En aquells instants se senten clars indicis que les primeres llàgrimes comencen a caure. Aquells nois i noies comencen a emocionar-se i, uns segons després, una forta sensació ja ha calat ben endins de molts dels seus cors. Aquella terrible notícia del meu comiat sembla la pitjor notícia que els puc donar i, de fet, és la pitjor notícia amb què mai els he sorprès. Ni tan sols es miren els uns als altres, sinó que em miren a mi, fixament. Alguns no tenen l'atreviment i seuen allà, a la seva cadira, amb el cap cot. I les llàgrimes no paren de fer-se notar, galtes avall.

—M'agradaria demanar-vos un últim favor. Ara passaré un per un per cadascú de vosaltres i m'agradaria que em diguéssiu o féssiu el que el vostre cor us digui. Això es pot manifestar de moltes maneres: una abraçada, uns petons, un senzill adéu o el que vosaltres sentiu que heu de fer. Podeu fer el que vulgueu, per la meva part teniu el camí lliure. A alguns de

vosaltres no us conec tant, però amb la majoria hem coincidit durant cinc anys, és a dir, pràcticament des que éreu uns nens, i això és massa gran i intens per deixar-ho guardat als vostres cors. Començaré per darrere, perquè jo també he sigut estudiant i sé que als que seieu davant sempre us toca fer-ho tot primer: crec que és un tracte just.

Després dels trenta segons més llargs de la meva vida, sospiro i penso en veu alta: «Bé, comencem». Em dirigeixo cap al final de la classe i en Jordi, el noi que seu al final de tot, s'aixeca i em fa una abraçada que fa temps que no sento. I després vaig cap a la següent alumna i després cap al següent. I les abraçades se succeeixen una rere l'altra i els petons i les agafades de mans i els bons desitjos. Les paraules d'autèntica amistat van sortint i sortint i aquella classe no ha viscut mai un acte d'amor com aquell, capaç de traspasar les diferències, els prejudicis i les males interpretacions. I capaç, també, de travessar els cors més ben resguardats amb la cuirassa més resistent imaginable...

(Fi de l'extracte. Podràs llegir el relat sencer al llibre *Nits en blanc*).